

אוניברסיטת בן גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה
המחלקה למחשבת ישראל ע"ש גולדשטיין-גורן

סילבוס לקורס

מיתוס וריטואל במדרש פרקי דרבי אליעזר

126-1-0184

תשע"ז

ד"ר עדיאל קדרי

הקורס יעסוק בחיבור המדרשי המאוחר פרקי דרבי אליעזר. נראה כיצד פרקי דרבי אליעזר מספר מחדש את הסיפור המקראי תוך העצמת היבטים מיתיים, ונבחן את מקומו של הריטואל הדתי בחיבור זה ואת שילובו בנרטיב המדרשי.

פרקי הוראה:

1. הקדמה - מוקדם ומאוחר בספרות המדרש והאגדה
2. סיפור הבריאה בפרקי דר' אליעזר
3. עיבוד מסורות קדומות
4. פרקי דר' אליעזר והספרות החיצונית
5. ענייני הלכה ומנהג בפרקי דר' אליעזר
6. היבטים מאגיים
7. זיקת פרקי דרבי אליעזר לעולם בית הכנסת (פיוט, תרגום)
8. סיפור הפתיחה – ראשית דרכו של ר' אליעזר

דרישות הקורס:

1. נוכחות בשעורים חובה
2. יש להביא תנ"ך לכל שיעור
3. קריאה בספרות מחקר לפי דרישת המרצה
4. מבחן בסוף הקורס – 100% מהציון

ביבליוגרפיה נבחרת (מתוכה תיבחר קריאת החובה לבחינה)

1. א"א אורבך, חז"ל – פרקי אמונות ודעות, פרק ששי: הכשוף והנס, ירושלים תשל"ח, עמ' 97-82.
2. י' אלבוים, 'בין עריכה לשכתוב – לאופיה של הספרות המדרשית המאוחרת', דברי הקונגרס העולמי התשיעי למדעי היהדות, חטיבה ג', תשמ"ו, עמ' 57-62.
3. י' אלבוים, 'משיחיות בפרקי דרבי אליעזר: אפוקליפסה ומדרש', תעודה יא (תשנ"ו), עמ' 266-245.
4. י' אלבוים, 'המליצה, המוטיב והעניין: לדרך עיצובו של הסיפור בפרקי דרבי אליעזר', מחקרי ירושלים בפולקלור יהודי יג-יד (תשנ"א-תשנ"ב), עמ' 99-126.
5. א' אלטמן, 'הרקע הגנוסטי שבאגדות על אדם הראשון', הנ"ל, פנים של יהדות, תל אביב תשמ"ג, עמ' 31-43.
6. א' ארליך, "'כי אל דעות ה'" – על דעת ובקשה לדעת בתפילה, זכר דבר לעבדך: אסופת מאמרים לזכר דב רפל, בעריכת ש' גליק, ירושלים תשס"ז, עמ' 360-355.
7. א' ארליך, 'ברכת גבורות, קדושת השם והדעת בנוסח התפילה הקדום', תרביץ עג (תשס"ד), עמ' 583-576.
8. י' בלידשטיין, 'יציאת מצרים של בני אפרים – דיון חוזר', מחקרי ירושלים במחשבת ישראל ה (תשמ"ו), עמ' 1-15.
9. א' גושן-גוטשטיין, 'מיתוס מעשה בראשית בספרות האמוראית', המיתוס ביהדות, אשל באר שבע ד (תשנ"ו), עמ' 58-77.
10. י' היינמן, 'עיבודי אגדות קדומות ברוח הזמן בפרקי רבי אליעזר', ספר היובל לשמעון הלקין (תשל"ה), עמ' 321-343.
11. א' טרייטל, פרקי דרבי אליעזר: נוסח, עריכה ודוגמת סינופסיס של כתב היד, ירושלים תשע"ג.
12. י' יהלום, פיוט ומציאות בשלהי הזמן העתיק, תל אביב תש"ס, עמ' 130-136.
13. ע' מאיר, 'הסיפור הדרשני במדרש קדום ומאוחר', סיני פו (תש"ס), עמ' רמו-רסו.
14. ד' נוי, 'ההסתכלות בצפרניים בשעת ההבדלה', מחנים פה-פו (תשכ"ד),
15. א' פרדס, 'בבטן שאול: ספר יונה כסיפור מסע', חוטים נטוים – ראשיתן של סוגות ספרותיות בתרבויות עתיקות, בעריכת נ' וסרמן, ירושלים תשס"ב, עמ' 13-22.
16. י' פרנקל, דרכי האגדה והמדרש, רמת גן תשנ"א, עמ' 3-17.
17. י"ל צונץ, הדרשות בישראל והשתלשלותן ההיסטורית, נערך והושלם על ידי ח' אלבק, ירושלים תשי"ד, עמ' 134-140.
18. מ"ד קאסוטו, 'שירת העלילה בישראל', ספרות מקראית וספרות כנענית, ירושלים, עמ' 90-62.
19. ס' רוזר, 'ספר מעדת גזא' על המרחק הגאוגרפי והלשוני בין גן עדן לירושלים', גן בעדן מקדם – מסורות גן עדן בישראל ובעמים, בעריכת ר' אליאור, ירושלים תש"ע, עמ' 157-145.

20. א' ריינר, 'השקר הגלוי והאמת הנסתרת: נוצרים, יהודים ומקומות קדושים בארץ ישראל במאה הייב, ציון סג (תשנ"ח), עמ' 157-188.
21. א' שוסמן, מקורו היהודי ומגמתו של סיפור ביקורי אברהם אצל ישמעאל, תרביץ מט, ג/ד (תש"ם), עמ' 325-345.
22. ד' שטיין, מימרה מגיה מיתוס – פרקי דרבי אליעזר לאור מחקר הספרות העממית, ירושלים תשס"ה, עמ' 115-168.
23. א' שנאן, עולמה של ספרות האגדה, תל אביב תשמ"ז, עמ' 13-20.
24. א' שנאן, 'בין מדרש לתרגום: על תרגום התורה המיוחס ליונתן ומדרש פרקי דרבי אליעזר', תעודה יא (תשנ"ו), עמ' 231-243.
25. א' שנאן, 'מדרשת הפסוק אל האגדה החופשית: פרק בתולדות הסיפור המקראי המורחב', מחקרי ירושלים בספרות עברית ה (תשמ"ד), עמ' 203-220.

26. R. Adelman, *The return of the repressed: Pirke de-Rabbi Eliezer and the Pseudepigrapha*, Leiden; Boston 2009.
27. S. Finesinger, 'The Custom of Looking At The Fingernails At The Outgoing Of The Sabbath', *HUCA* 12-13 (1937-1938)
28. G. Friedlander, 'Introduction', in: Idem (ed.), *Pirkey de Rabbi Eliezer*, London 1916 (New York 1981), pp. xiii-lvii.
29. J. L. Rubenstein, 'From Mythic Motifs to sustained Myth: The Revision of rabbinic Traditions in Medieval Midrashim', *HTR* 89:2 (1996), pp. 131-159.
30. A. Yoshiko Reed, "'Who Can Recount the Mighty Acts of the Lord?" – Cosmology and Authority in *Pirquey de Rabbi Eliezer* 1-3', *HUCA* 80 (2009), 115-141.